

Jirásek Alois

Lucerna

Jirásek Alois
Lucerna

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=20833814

Содержание

Osoby:	4
Jednání prvé	6
Výstup 1	7
Výstup 2	9
Výstup 3	12
Výstup 4	13
Výstup 5	14
Výstup 6	15
Výstup 7	16
Výstup 8	20
Výstup 9	21
Výstup 10	23
Výstup 11	24
Výstup 12	28
Výstup 13	29
Výstup 14	31
Výstup 15	32
Výstup 16	35
Výstup 17	36
Výstup 18	37
Výstup 19	38
Конец ознакомительного фрагмента.	39

Alois Jirásek

LUCERNA

Osoby:

Mladá kněžna.

Dvořan.

Vrchní.

Mlynář.

Jeho bába.

Hanička.

Zajíček, učitelský mládenec.

Braha, sekerník.

Zima,

Sejtko,

Klásek, šumaři

Klásková.

Míchal,

Ivan, vodníci

Pan Franc.

Mušketýr.

Žan, služebník.

Komorná.

Kroužilka,

Votruba, rychtáři

Zámečtí úředníci, farář, rychtáři, družice, Hejkal, lesní panny.

(Děj za onoho času ve mlýně, na zámku, v lese a v lesním zámečku.)

Jednání první

Roubená, vybělená jizba tmavého, povalového stropu. V pozadí dvěře na síň. na levo do mlýnice, u nich v koutě pec, při ní tmavozelená kamna. V pravém koutě stůl, u něho při stěnách lavice s lenochem. Nad stolem v koute květovaná almarka pro knihy a písemnosti. V právo dvěře do světničky. Okno je otevřeno. Je v létě po slunce západu.

Výstup 1

Mlynář, babička.

Mlynář (*sedí u stolu na lavici a píše na jednom z listů přišitých ku staré kronice. Pojednou ustane, dívá se ku dveřím do světničky, vstane, pootevře je*). Babicko, jste tady?

Babička (*uvnitř*). Jsem, chceš něco? Mlynář. Prosím vás – (*Vrátí se, usedne a vezme zase péro do ruky.*)

Babička (*vyjde z komory, stařenka osmdesátiletá, bělovlasá*). Co pak hochu co.

Mlynář. Abyste mně tuhle pověděla. Já tady ke kronice připisuju staré proroctví, jak je říkáváte, píšu si to, aby ostalo pro pamět. Právě píšu (*hledí do knihy, jakoby říkal dle toho, co napsal*) o té vojně, až se půlnoční národ do naší země přižene. A teď – (*vzhlédne k babičce*) babičko, jak teď, co klade Sibylla

Babička. Že to bude hrozná vojna (*zahledí se před se v zamyšlení, mluví vážně, avšak bez prorockého pathosu*).

Mlynář (*píše*).

Babička. Hrozná vojna, až krev kolébkami poteče a zasteskne se jak starému tak mladému na světě živu být a nejvíc obecnímu lidu. Ale až bude nejhůř, pán bůh se smiluje, povídá Sibylla i Slepý mládenec. Tu se vojska položí mezi Blaníkem a Načeradcem a tu se začne boj. Dvanáct dní bude bojováno, třináctého se přihrne na pomoc vojsko a to povede svatý Václav a ten pojede na bílém koni. (*Na okamžik umlkne, pak nachylující*

se k mlynáři, jenž ještě píše, poví měkčeji:) Napiš to, napiš, aby, kdož bude v zkormoucení čist, se utěšil. (Čeká.)

Mlynář (*píše, pak ustane*). Tak.

Babička. Ještě něco?

Mlynář. Prozatím jen tohle, babičko, já jen tohle o té vojně.

Babička (*s úsměvem*). Jak chceš, jak chceš. No, možu zas po svém (*odejde do komory*).

Mlynář (*přehlíží, co napsal, obrací listy*).

Výstup 2

Mušketýr, Braha, mlynář.

Mušketýr (*vkročí ze síně*).

Braha (*v kožené zástěře vstoupí v týž okamžik ze mlýnice*).

Koho hledáte?

Mušketýr (*nafoukaně*). Tuhle mlynáře.

Mlynář. Co chcete?

Mušketýr. Nesu mandát ze zámku.

Braha (*s úsměškem*). Mandát.

Mlynář. Komu?

Mušketýr. Vám, mlynáři, od pana vrchního.

Mlynář. Mandát mně? Od vrchního? Tady ve mlýně jeho mandáty neplatí. Tady není u sedláka nebo u chalupníka, a nestraší tu robota. Tu jsem pánem já sám.

Mušketýr. No, vždyť já taky o robotě nic, o kontribuci nic, ani ne o lípě, o tom vašem soudu. Nic. ale (*vyhrkne*) přijede vrchnost, přišla stafeta, paní kněžna nová, co panství zdělila.

Mlynář. Hm, tak přijede.

Mušketýr. Bude tu poprvé, ještě nikdá na tom dědictví nebyla, proto všechna panství přehlíží. Šest už jich objela, šestero panství; (*vypočítává*) na Vlkově už byla, na Libořicích, Svojšíně, na Nedražicích a Lažanech, teď je na Březovicích a odtud přijede sem na Lohovou. Proto pan vrchní shání, běhá, aby uvítání bylo tu obzvláště slavné. Teď vám lita po panství mandát za

mandátem. A mně dal mandát, abyste, mlynáři, o tom vítání přijel rejtharsky na zámek, kuň aby byl v samém kvítí a fáborech, všecko slavně, vy že povedete sedláky; ti budou taky na koních. Vy uvítáte paní kněžnu a.

Mlynář (*vpadne*). Tu neuvítám, protože nikam nepojedu. Ještě vítat, slavit za to, že mne chce vrchnost připravit o lípu, o mé právo.

Mušketýr (*žasna*). Tak! Ale mandát poroučí – (*vzpomene si*). To jako ten první mandát.

Mlynář (*ironicky*). Máte ještě nějaký?

Mušketýr. Ještě druhý a ten poroučí, aby to děvče, co tu máte ve mlýně, ta schovanka.

Braha (*sebou trhne*).

Mušketýr. Aby přišla za družici: půjdou družice, celý houf, a to děvče tady.

Mlynář. Taky nikam nepůjde.

Braha. Ne, nikam nepůjde.

Mušketýr (*zpupně na Brahu*). Co vy – Vy mlčte!

Braha. Já? Tady mám taky slovo, abyste věd'al. Hanička je má, aspoň trochu má. Já ji našel, víte-li vy – když jsem se vracel z vojny, z té nešťastné vojny, a já byl v ohni a ne za pecí jako někdo, a zraněný jsem šel, víte-li, vy mandáte. Belhal jsem se, a tu jsem ji našel v šířím, na večír, v příkopě u cesty. Bylo na podzim, na večír, po dešti, sychravo, mraky se hnaly a vítr fičel, až mně to bralo plášť. A to děvčátko v příkopě; choulila se, třásla zimou. Všichni ji opustili. Panstvo jelo kolem, jenerálové

a kapitáni a vojsko, co vyhráli, a nic. Jen si na ni ukazovali a ještě se ušklebovali. Churota cizí! A domácí šli kolem, utíkali, modlili se i plakali a pro pláč, pro samé modlení neviděli; nechali ji, a tak jsem se jí ujal, sám jsem sotva lezl, sebral jsem ji jako ptáčka, když ho vichřice vyhodí z hnízda.

Mlynář. Braho, nač mu to vykládáte?

Braha. Aby věd'al, že mám na ni právo, já – já.

Mlynář (*k mušketýrovi*). Už jsem řek'.

Mušketýr. A tak to mám vyřídit panu vrchnímu? A ten mandát.

Mlynář (*nedbaje ho. obrátí se k Brahovi*). Jak je s oprávkou?

Braha. Právě proto jsem přišel.

Mušketýr (*vpadne*). Tak tedy, mlynáři.

Mlynář (*zády k němu mluví s Brahou*). Už půjde kolo ?

Hraba. Všecko jak se patří, půjde.

Mušketýr (*hlasitěji*). Tak tedy.

Mlynář (*nedbaje ho*). Braho, půjdu s vámi do mlýnice.

Mušketýr. A já nic? Mandál nic? (*Hrozivě vyhrkne.*) Ale máme ještě lucernu, a až přijde mandát o lucerně, to se otočíte, to budete poslouchat a pěkně jako náký podruh. To budete! (*Kvapně odejde.*)

Braha (*za ním hrozí*). I ty mandáte, ty churoto ze mhy upletená.

Výstup 3

Mlynář, Braha.

Mlynář. Nechte ho. Ale to jste si se správkou pospíšil.

Braha. A taky jsem se při ní rozzlobil. Churota ze mhy.

Mlynář. Kdo zas.

Braha. I krajánek. Zastaví se u mne, nežli odešel, a hned s užírkou, jestli jsem si kápkou zbystřil zrak. Trumbero, povídám, to se ví, že zbystřil. Zbystřil, ale tady (*ukáže na čelo*), žádná mha, pěkně jasno a jazyk se mně neplete, nebreptám jako ty, krajánku. Tak jsem ho odkrojil. Bude mně káпку vyčítat! To víte, pane otče, bez káčky nemám jadrné oči, nemám ruku. Ale jak mne káпка ohřeje, ó, to je šťastné oko, šťastná ruka, to sekerou utešu věc, jako když to uleje.

Výstup 4

Babička, předešlí.

Babička (z komory; nesouc v pravé hliněnou misku, jde ku dveřím na síň).

Mlynář. Kam jdete, babičko?

Babička. Na srub, na pavláčku, tady (*ukáže na misku*). Nevíš? Je čtvrtek a po slunce západu.

Mlynář. Ah, nesete hospodáříčkoví.

Babička. Pro požehnání domu. Vy byste nevzpomněli.

Mlynář. Hanička by pamatovala. Ale kde je?

Babička. Šla na stráň na kvítí a na koření.

Mlynář (*usmívá se*). To zas toho přinese.

Babička. A jistě taky věneček z mateřídoušky. Tenhle (*ukáže na věneček pověšený na stěně nad kronikou*) ti sem taky pověsila. Ale už jdu. (*Odejde dveřmi na síň.*)

Výstup 5

Mlynář. Braha.

Braha. Pane otče, na Haničku pozor!

Mlynář. Proč! Pro to, co vrchní vzkázal?

Braha. To ne, ale k vůli vodnímu panáčkoj. Hastrman teď pořád obchází, pořád, celé noci, stárek to taky povídal, celé noci obchází a jen po Haničce pase. Vzdychá, heká, škemrá, brečí; dnes celou noc vyplakal.

Mlynář. Zbytečné strachy.

Braha. Bude se vám mstít na mlýně.

Mlynář. Proto ho musím dostat odtud.

Braha. Dejte mně provaz z lýcí, já sám budu číhat na tu churotu, vždyť jde o Haničku, a až ho chytím, uvážu ho tuhle na kamna, aby byl hodně na suchu, a natřískám mu jich, to pak skrotne a všecko udělá.

Mlynář (*s úsměvem*). Na suchu, bez kápky je bez síly. To vy taky, Braho, vidíte. Pojdte. (*Vkročí do mlýnice.*)

Braha. Jen se smějte! Abyste nelitoval. (*Odejde za mlynářem.*)

Výstup 6

Hanička.

Hanička *(zpívá na síni).*

Lásko, milá lásko,

kde tě lidé berou.

(Vejde otevřenými dveřmi zpívajíc tlumeněji. Zuje dřeváky hned u prahu a nechá je u dveří. Klín má plný koření a kvítí.)

V zahradách nerosteš,

v poli tě nesejou.

(Stane, rozhlédne se, spatří otevřenou kroniku, jde rychle k ní. podívá se. pak vysype z klína kvítí na lavičku u kamen, vybere z něho hrstku mateří doušky a klade z ní proutky za několik listu v kronice.)

Mateřidoušku pěkně do kroniky.

(zamyšlena začne zpívat snímajíc se stěny věneček)

Když ponejprv řali, dřevo zavzdychalo.

(Venku na síni se ozvou housle v průvod jejího zpěvu.)

Hanička *(ani se neohlédnuvši zpívá dál a zavěsí čerstvý věneček z mateří doušky, jež přinesla s kvítím, na místě uvadlého).*

Když po druhé řali, krev se vyprýštila.

Výstup 7

Zajíček, Hanička.

Zajíček (*huda na housle vejde ze síně, zůstane u prahu a provází dál*).

Hanička (*zpívá*). Když po třetí řali, dřevo promluvilo. (*Náhle přestane, obrátí se po Zajíčkovi, vesele:*) To nám to šlo.

Zajíček (*se blíží*). Když jsem tě. Haničko, venku zaslechl, musil jsem přizvučet; hned housle pod bradu, jak by je tam někdo vtiskl, a šmytec do ruky. Zrovna se obveselím, když zpíváš. A i když jen tak mluvíš, jen bych tě poslouchal. Dornička taky říká, že máš milou řeč. Mně je u tebe volno, jsem ti, věř mně, nějak smělejší a starost padá. Ty – ty jseš – (*pohladí ji po rameni*) bože, Haničko, jak bych řek – jako sestřička – milá jako kvítí.

Hanička. Co o starosti povídáte, co vás souží.

Zajíček. O rozmilá Haničko, kdybys věděla! Počítej! Už na osmý rok jsem školním mládencem, už na osmý rok, a rád bych už byl za kantora obrácen, aby má ze všech nejmilejší Dornička už nemusila čekat, abysme se mohli už vzít. Osmý rok, Haničko, školním mládencem! Ročně na penězích skoro nic, jen co si vyhraju a vypřadu. A kdybych byl na jedné škole! Ale to na dvou. Běhat z jedné do druhé přes pole, přes vrchy, v dešti i vánici, mít nad sebou dva principály a co horšího nežli dva principálové, nežli déšť a hromobití, je, mít dvě principálky, jednu sekutnější

nežli druhou. Jedné abych pořád dříví štípal, vodu nosil, druhé pořád děti choval. A na půdě spát a jíst po střídě u sedláků. To je, milá Haničko, očištec, očištec, ne-li peklo. Však jsem to všechno napsal, složil, v rytmech skomponíroval.

Hanička. A proč, pro koho?

Zajíček. Vrchnosti, nové vrchnosti, paní kněžně, co panství zdělila. Jdu vám říct, že přijede. Poprvé sem přijede a s ní vrchní gubernno.

Hanička. Kdo je to?

Zajíček. Její nejvyšší dvořan; povídají, že u ní mnoho zmůže. Vrchní chystá slavné uvítání – a já (*tišeji, tajemně*) muziku, kasací na zámku. Jak kněžna přijede, pěkně zahrajem, víš, já, Sejtko, Zima, Klásek. Klásek už u mne byl, ale mlč, prosím tě.

Hanička. A to skládání – ta suplika.

Zajíček. Tu po té kasací pěkně podám. Povídám v ní, co a jak, že já jakožto jeden školní mládenec, spolu klarinetista primarius, fidicen, valthornista a basetlista, též také k tomu organista a v nějakých menších věcech i komponista – (*položí náhle housle, hrabe se v kabátě, vytáhne supliku*). Ale abys viděla, tady to je, poslechni, co jsem paní kněžně napsal. (*Čte:*) Pomni jenom, že jsem kvočna tvoje, která má kuřátek osmdesát dvě, třicet čtyři v kukance lohovické, čtyřicet a osm k tomu v bukovické, tři dni sedím v hnízdě lohovickém a tři dni ostatní v bukovickém. Nesmím si odpočinout ani v noci, musím i příst a často přes půl noci

Hanička. Myslíte, že vám ta prosba pomůže?

Zajíček. Vždyť by se skála obměkčila, jak důtklivě prosím a žádám. (*Čte:*)

Jak doufá kuřátko v kvočinku svou, tak doufám v paní kněžnu milostivou. Ponížený a poslušný jsem vždy milostivé vrchnosti v čas každý. Zajíček Josef ve Lhotě rozený, v horách Jestrábských mám bydlení. V Bukovici v noci jsem to psal a při tom svou bídu rozvažoval.

Datum jest třicátého června, když měsíček svítil mně do okna.

Hanička (*se za čtení zasmušila, vážně hledí na Zajíčka*).

Zajíček (*zaražen*). Ale bože, Haničko, ty nic, a tak se díváš.

Hanička. Je mně vás líto, že se tak poníženě shýbáte a pokorujete.

Zajíček. Když musím! Považ, jen považ, Haničko, v městečku je kantorské místo, a kdybych je dostal, byl bych při tom regens chori! Považ, zasedl bych za varhany farního kostela, řídil bych kůr, bože, jaká radost! A také by to něco neslo, pěkný sobotáles, deputát, kolik sáhů dřev, koledy, a štola dá zas na penězích. To bych si moh' Dorničku vzít ihned, od té chvíle, považ! A spinet bych si časem pořídil. Bože, jaké živobytí! Proto ty prosby, proto se poníženě ohýbám. Ach, kolikrát jsem to musil udělat zadarmo! Před kým se ohýbám, před jakými strejci! No ale, pomyslí, co dělat, jaká pomoc, a těším se v duchu, že jsem přec něco jiného a zapomenu na jejich hloupou pýchu, obzvláště když hraju, když mě to zrovna vznese a jsem uvnitř spokojený, jako když se krásně vyjasní. A i když nehraju a jen tak sedím podvečír a i v noci, když slyším krásnou muziku. Jistě slyším, v

duchu, v hlavě, divnou, krásnou – Rozumíš-li mně.

Hanička. Rozumím.

Zajíček (*vzrušuje se*). Slyším, slyším. Jen ji chytit, chytit.

Výstup 8

Mlynář, předešlí.

Mlynář (*stane nepozorován ve dveřích mlýnice*).

Zajíček. Ale někdy, když se na mne tak jako s kruchty dívají a nejvíc když mne litují ale opravdu nic při tom necítí leda libost a spokojenost, že jim je lip, když se musím krčit, vykřikne to ve mně, zbouří se opravdu.

Mlynář (*s úsměvem*). Ale ne na hlas; je to tichá bouřka.

Zajíček (*překvapen*). No, no – kdyby přišlo do tuha, no – a také co dělat, jaká pomoc.

Mlynář (*stane u květin*). Tos toho, Haničko, natrhala. (*Pohlédne na stěnu : věneček jej mile překvapí*). A upletla opravdu (*přistoupí k němu*) čerstvý věneček. Kde je ten zvadlý?

Hanička. Tu je v kvítí, donesu ho na oheň (*dává kvítí do klína*) a koření babičce na komůrku. Však jsem tam už dávno nebyla. Babička ji hlídá jako poklad.

Mlynář (*škádlivě*). Mateřídoušku taky odneseš?

Hanička. Ó, tu jsem již uschovala. (*Na odchodu.*) Ale nevím, jak mně budeš žehnat, až se dovíš, kam. (*Odejde rychle dveřmi na síň.*)

Výstup 9

Mlynář, Zajíček, pak Klásková.

Zajíček (za *Haničkou*). Jako laštovička.

Mlynář. Co jste nám Jozífku přines?

Zajíček. Novinu.

Mlynář. Ó už vím.

Klásková (na *síni*). Že tu není. (Na *prahu*.) Že tu není, že ne.

Mlynář. Váš muž? Není.

Klásková. Aha, pan spomocník! (*Vstoupí*). Tak tady není. (*K Zajíčkovi na jisto*.) U vás nebyl.

Zajíček (*rozpačitě*) Klásek?

Klásková (*nečekajíc, rychle*). Ne, řekněte ne. No. Taky ne. Ó, já věděla. Že prý doskočí sem do mlýna, povídal, zeptat se stran mletí, jestli byste nám ten trošek semleli. Najednou si vzpomněl, najednou taková starost o mletí. Ale to on, když jsem byla na zahrádce jistě dostal nějakou štafetu. – Jen jsem se na zahrádce omrkla, a už to bylo – už od stavu pryč a hned se strojí.

Zajíček (*nejistě*). To jsem.

Klásková. Mlčte, vy mu chcete pomoci z louže. Ó ne, však já vím, co s tím mletím. A do mlejna se ptát s klarinetem! Však jsem shlídlá, jak strčil klarinet pod kabát jako zloděj. Bodejt' klarinet do mlejnice! Snad bude stát u moučnice a pískat.

Zajíček. Ale to si u mne sehrajeme.

Klásková. Sehrajete! Tak kde hrajete? Vy tu a kde on, můj

muž, kde hraje, kde, kocour roztoulaný. Ale já vám povím – ne, já ne, někdo jiný.

Mynář. Kdo?

Klásková (vytáhne karty). Tyhle.

Mlynář (vesele). Karty!

Klásková. Jen se smějte. Karty povědí svatou pravdu, ty neošidí. (*Spustí je pod palcem*). Těch se ptám pokaždé, když se mně muž vytratí ze stavení někam na toulku a pokaždé.

Mlynář. Co kladou?

Klásková. Vždycky stejně, vždycky ; to se ví, proto že muž má pokaždé stejné spády. Že má myšlení jinde, kladou, a to má; že jedna osoba ženského pohlaví ho vábí, kladou, a to vábí. (*Chvatně hledá v kartách.*) Tahle ta; ta povídá, že mně vstoupila ta ženština do cesty. To je taky jistotná pravda, vstoupila. Zemánková, vdovička.

Mlynář (*káravě*). Víte to jistě?

Klásková. Jistotně vím, že by si muž namlouval, že by jinde sháněl, co má doma. Co pak jsem nějaká baba, nějaká ochechule, co pak.

Mlynář. A nestihla jste ho při ničem?

Klásková. A to by bylo! Ještě to! Je dost, že to karta klade.

Zajíček. Byl u mne a šel na zámek stran toho vítání.

Klásková. Já ho taky uvítám, votiperu.

Mlynář. Klásková, vy jste jako krkavec ženská.

Výstup 10

Braha, předešlí.

Braha *(ve dveřích mlýnice vzrušen).* Pane otče, pane otče, je tu!

Mlynář. Kdo?

Braha. Vodní mužiček, hastrman.

Zajíček, Klásková. Hastrman!

Braha. Spustili jsme a všechno šlo jako když namydlí, vždyť jste viděl, a teď najednou se kolo zastavilo a stojí; a všechno na něm v pořádku, ale hastrman se za ním kmiť, červená čepička, zelený kabát a knoflíky se mu blýskaly jako zlato, já ho viděl, byl to on, vodní churota. Já jsem vám povídal, že se bude mstít za Haničku.

Klásková. Co, že taky obchází! Kvůli Haničce? Taky takový kocour?

Mlynář. Pojd'te.

Braha. Vezměte provaz z lýčí.

Mlynář. Poženu ho i bez provazu *(kvapně do mlýnice).*

Braha *(za ním).*

Klásková *(k Zajíčkovi).* Pojd'te se podívat. *(Kvapně do mlýnice.)*

Zajíček *(jde za ní. u dveří se však zastaví, okamžik čeká. pak odběhne dveřmi na síň).*

Jevišťe okamžik prázdné.

Výstup 11

Hanička, pak bába.

Hanička (*skrývající za zády starou lucernu, dřevěnou, dost velkou, stane ve dveřích ze síně, rozhlédne se, pak rychle vstoupí a postaví lucernu na stůl, prohlíží si ji. otevře dvířka, zavře, pojednou naslouchá, rychle postaví lucernu na lavičku ke kamnům, postaví se před ni, obrácená ku dveřím ze síně, odkudž vejde.*)

Babička. Sama? A bez koření a bez kvítí? (*Pohlédne na stěnu.*) Áh, věneček.

Hanička. Koření je už na půdě na komůrce. Zanesla jsem je tam, dvěře byly otevřeny.

Babička. Proč nečekalas? Kdož ví, jak jsi to uložila.

Hanička. Ó dobře, můžete se podívat.

Babička. Teď už tam je šero.

Hanička. S lucernou tam nechcete?

Babička. Kdož by teď chodil s lucernou.

Hanička.. Já hned. Mám ráda lucernu.

Babička. Její světlo; to obveselí. Je smutná tma, je smutná noc, všemu dějů máte. Ta má svou moc a svý právo.

Hanička (*tišeji*). Je královna duchů a ti jsou její služebníci.

Babička. Královna duchů a nikomu dobrá. Proto světlo obveselí, zvláště když člověk bloudí širým polem o podzimním večeru a když najednou proskočí tmou světylko, v lucerně na

lišni, když vůz zahrkotá opuštěnou silnicí.

Hanička. A ještě veselejší je v zimě, když všecko zaváto, večer, když děvčata pospíchají na přástvu a na cestu si lucernami svítí, když pruhy světla se kmi tají po sněhu a po stromech a dlouhé stíny kolem poskakují a se honí, když všude smích.

Babička. Však smutné je to světylko, když je nesou před knězem cestou k nemocnému, když smrt už čeká.

Pomlka.

Hanička (*pojednou*). A já, babičko, mám ráda lucernu i ve dne, bez světla.

Babička. Hele, a proč ?

Hanička. Ó co jsem v lucerně všecko vídala, když stála přede mnou a její sklo, její stěny se leskly! To byl skleněný pokojíček, můj skleněný zámek. A v něm byla malá, krásná princezna a krásný princ, ty jsem viděla, a jeho dvořané tam byli, páni a paničky ve vyšívaných šatech, všecko se na nich třpytilo zlatem a drahými kameny, všecko jen svítilo v tom skleněném paláci. (*Ustupuje pozpátku ke kamnům.*) A dnes jsem v něm byla zas. Stál v háji, v samém kvítí. Kolem něho houšť černobýlu, zlatá divizna a modrý jedhoj, plícník, pivoňka a divné koření. Všecko kolem vonělo rmenem, mateří douškou a skleněný zámeček stál v tom sám a sám, opuštěný zaprášený.

Babička (*hledí na ni tázavě*). Skleněný zámeček?

Hanička. Na půdě, na komůrce, babičko, tuhle, (*vezme lucernu, jde s ní k babičce*). Tu je. (*Zdvihne ji proti oknu, v němž hoří červánky.*) Hle, rozsvítili, vidíte, princ přišel za princeznou.

Babička. Dítě, cos to udělala?

Hanička. (*divíc se*). Co.

Babička. To je ta lucerna. – Viděl ji Libor, ví o tom? Viděl tě?

Hanička. Neví nic, neviděl mne. Což by ji nerad viděl? Ah, proto stála schovaná v kořeni a zahrabaná v kvítí.

Babička. Aby mu ani na oči nepřišla. Nemělas jí snášet.

Hanička. Proč? Co by ta lucerna.

Babička. Jen trochu skla a dříví a přece je těžkým břemenem na našem starém mlýnu. Ve vsi a všude a po panství vzdychají v poddanství a všechny tlačí hrozná můra, robota. Jen náš mlýn byl a je od nepaměti svobodný. Ale za Liborova děda, kdož ví jak, ale jistě neprávem, mu té svobody vrchnost přece uštípla. Děd i nebožtík můj muž nadarmo se bránili, aby se sprostili toho břemena.

Hanička. Jakého břemena?

Babička. Takovouhle povinnost nám ukovali: Když vrchnosti tohoto panství se zalíbí, když si usmyslí, že půjde tady od mlýna do starého lesa za vodou na zámeček u jezírka, ať o honu, neb v kterýkoliv čas, ba v pravé poledne, ať o samé půlnoci, pokaždé jí musí odtud ze mlýna posvítit.

Hanička. Kdo – A touhle lucernou?

Babička. Touhle lucernou a sám hospodář. Tu musí nést před pány, ač je na svém lánu jako zeman, a musí jít třeba s robotníky ze vsi. Svítit musí pánům až za živý mezník, za starou lípu, v palouku u lesa, tam, co někdy za dávných časů kostel stával.

Hanička (*zahledí se na lucernu*). Ah, ta lucerna ošklivá –

(*pojednou*). A babičko, pod tou starou lipou je prý poklad.

Babicky Vzácny poklad, drahá koruna. (*Zasmuší se.*) Pro ni snad se pánům teď i staré lípy zachtělo. Dědovi brali svobodu, vnukovi chtějí vzít majetek i právo.

Hanička (*s důvěrou*). Libor se nedá.

Výstup 12

Klásek, předešlé.

Klásek (*má klarinet pod paždí*). Dej pán bůh – (*Stanuv ohlíží se.*)

Hanička (*rychle odnáší lucernu a postaví ji na lavičku u kamen*). Klásku, hledáte někoho?

Klásek. I pana spomocníka. Myslel jsem, že tu je. Řek', abych doběh' na zámek přeptat se.

Hanička. Byl tu, ale už odešel.

Klásek. Tak to půjdu za ním. (*Obrátí se.*)

Babička. A vás tu žena hledala.

Klásek (*se lekne, stane.*) Mne?

Babička. A nějak zle. Viděla jsem ji od srubu a už venku se po vás zlostně sháněla.

Klásek. A to snad ne, i bože ne, co by se zlobila, to ona se nezlobí! To já mám tuze hodnou ženu. Patnáct let, a kdepak, víc, jsme spolu a ještě jsme se nezlobili.

Výstup 13

Klásková, hned za ní mlynář, Braha, předešlí.

Klásková (*stane nepozorovaně ve dveřích mlýnice*).

Klásek. To když já řeknu: mámo, teče voda nahoru, ona přisvědčí: teče, táto, teče. To je u nás táto, mámo pořád, to kdybych já řek’.

Klásková (*hněvivě vyrazí*). Co – co – Co kdybys řek’, ty votipero.

Klásek (*schová rychle klarinet pod kabát*).

Klásková. Tak co bys řek’, tak řekni, řekni ty, kocoure roztoulaný, jen řekni, kdes byl, kdes brousil, obcházel. A co tu chceš, tady, co, co.

Klásek. Ale Kačenko, vždyť já byl u spomocníka, u Zajíčka a pak na zámku.

Klásková. U Zemánkové, vid’, vid’.

Klásek. Na zámku, manželko, můj klenote, nikde jinde. Ze školy rovnou tam a zase rovnou do školy a ze školy rovnou sem: na pravo, na levo ani krok, na pravo, na levo ani oka mžiknutí.

Klásková. A sem, proč sem.

Klásek. Za spomocníkem a taky – taky pro to mletí.

Klásková. To bude až doma.

Mlynář. Ale, Klásková, to spíš člověk skrotí hastrmana nežli vás. (*K babičce.*) Byl tu před chvílí, kolo zarazil, obcházel.

Hanička. Zas!

Babička. Viděli jste ho?

Braha Já a dobře.

Výstup 14

Zajíček, předešlí.

Zajíček (*ku Kláskovi*). Tu je!

Hanička (*odnese nepozorovaně lucernu v pravo do komory a hned se zase vrátí*).

Klásek. Honíme se.

Zajíček (*k mlynáři*). Pane otče, jde k vám návštěva.

Mlynář (*s úsměvem*). Snad ne zas mušketýr?

Zajíček. O ne. Sám pan vrchní. Došel jsem ho, pěkně pozdravím, chci dál, a tu on, pan vrchní: » Počkal, učitelský, kam jde.« Řku: »S dovolením, prosím, do mlýna.«

Mlynář (*s úsměvem*). A on na to: (*dělá po vrchním*) Do mlejna? Co tam chce učitelský; mletí nemá, tak co on s mlynářem. To je takový rabulist. Co, Zajíčku, tak to řek'.

Zajíček (*překvapen*). Na mou pravdu. Jak to víte, pane otče.

Výstup 15

Vrchní, předešlí.

Vrchní (*stane u dveří, rozhlíží se*).

Zajíček (*jej úzkostně pozoruje a ustupuje do pozadí ku dveřím*).

Vrchní. Byl tu mušketýr?

Mlynář. Byl a vyřídil.

Vrchní. A co vy.

Mlynář. To mušketýr snad také vyřídil.

Vrchní. Jestliže dobře vyřídil, byla by to od vás, mlynáři, rebelie. Co by řekli nahoře! Teď opakuju já, já vrchní, a poroučím, že na uvítanou Její Jasnosti vyjedete rejtharsky, a že vinšem uvítáte.

Mlynář (*vpadne*). Nepojedu a vinšem vítat, to teprve ne. Za to, že chcete mou starou lípu porazit a půdu její vzít, za to, že musím bránit svůj majetek a starodávné právo, za to měl bych.

Vrchní (*vpadne*). Právo! Právo! A starodávné právo! Právě, že je tak starodávné, proto už nic neplatí. A ostatek, právo, neprávo; shora mně přikázali a dost. A já bych vám radil, abyste nechal soudů, abyste se poddal, nebo co zmůžete, co pořídíte? Jen poddat se, a na to, co jmenujete svým právem, zapomenout.

Mlynář. Zapomenout? Na vlastní, staré, dobré právo zapomenout? Kdo zapomene ran, kterými jej ponížili, zůstává bitým psem, a kdo zapomene na své právo, ať je sluhou, ať otrokem! A vy, kdybyste nebyl zapomněl, z čeho jste posel, že

i vy jste naši krve

Vrchní. Mlčet! Jaká troufalost! Pamatujte si, že plním svou povinnost a dost. Tedy nepojedete?

Mlynář. Ne.

Vrchní. Nebudete vítat?

Mlynář. Ne.

Vrchní. Ale tu ta holčina půjde za družici. Tady se nemůžete ohánět žádným právem. Je sirotek a patří vrchnosti.

Mlynář. Ale není z tohoto panství.

Braha. To není, ne. Já ji našel, já ji sem přivedl. Všude nás odbývali, jen tady ve mlýně se smilovali a přijali sirotka, ubohé dítě, jako za své,

Vrchní. Ale proto není jejich. (*K Haničce.*) Vystrojíš se a přijdeš.

Hanička. Ó, to se načekáte!

Mlynář. A kdyby i chtěla jít, nenechal bych ji.

Vrchní. Furiant! Nehrej si na zemana. A jsi přece poddaný a máš povinnost. A abys nezapomněl (*velitelsky, přísně*) lucernu dolů a ven s ní nade dveře.

Počíná prosvítat od měsíce.

Mlynář. Rozbiju ji.

Zajíček (*se lekne a vyklouzne dveřmi na síň*).

Klásek (*jenž to zpozoroval, ohlédne se po ženě a vyběhne tiše za Zajíčkem*).

Klásková (*sledujíc spor, hned si toho nevšimne*).

Vrchní. Ale ne svou povinnost. To by vrchnost sama musila

rozbít lucernu a, haha, to se načekáte. (*Zhurta.*) Lucernu ven nade dvěře!

Mlynář. Až tu bude vrchnost. Dříve ne!

Vrchní. To bude brzo. A brzo také uslyšíte víc. (*Odejde.*)

Klásková. Tohle je krkavec, pane otče. Takový tuhle na mého (*obrátil se po muži*) ah – i ten! No počkej! (*Rychle odejde.*)

Výstup 16

Mlynář, babička, Braha, Hanička.

Braha. Zámecká churota, ze mhy upletená, v příkopě nicoty vyválená.

Babička, Co teď?

Mlynář. Bránit se,

Babička. A ještě ten hastrman.

Braha. Dnes budu ponocovat já a odváží-li se ta churota zelená! – (*Odejde do mlýnice.*)

Výstup 17

Mlynář, babička, Hanička.

Mlynář (*s úsměvem*). Nebojíš se, Haničko?

Hanička (*důvěrně*). Nebojím.

Babička (*stále zamyslená*). Vodní panáček pokoje nedá.

Divný strach mne obchází jako někde v lese na smutném místě. (*Okamžik přemýšlí, až se rozhodne.*) Pro všechno přinesu Brahovi Černobýlu.

Mlynář. Není snad potřeba. Mám tu (*ukáže na almarku nad stolem*) provaz z lýčí.

Babička. Ten bude dobrý tu, ale do mlýnice černobýl. (*Odejde do mlýnice.*).

Výstup 18

Hanička, mlynář, pak vodník Míchal.

Hanička. Co se babička tak leká.

Mlynář. A dnes zrovna nebude, myslím, potřeba ani Černobýlu ani lyčáku. *(Za řeči uklidil inkoust a péro do koutnice a chce odnést kroniku. Jak ji zavírá, postřehne proutky mateřídoušky. Rychle položí kroniku zase na stůl a skloní se k ní.)*

Hanička *(vedle něho).*

Vodník Míchal *(stane nepozorován u otevřeného okna. pak sedí pojednou na okně hledě dychtivě po Haničce).*

Mlynář *(obracuje listy v kronice).* Ah! Mateřídouška. Tu proutek, tu proutky, a tu a tu – Haničko.

Hanička. Teď už víš, kam jsem uschovala mateřídoušku. Dýchne na tě z kroniky, zavoní.

Mlynář. A v té vůni si vzpomenu na tebe, ty má mateřídouško. *(Jak jsou nachýleni nad knihou, vloží jí ruku na rameno.)* Nedám tě, ani dotknout se tě nesmějí.

Míchal *(z hluboká vzdychne).*

Hanička *(se ohlédne a slabě vykřikne).*

Mlynář. Ty! I ty zlejduchu! *(Rozpřáhne se, jakoby chtěl vodníka uhodit.)*

Míchal *(se na něj zlostně zašklebí).* Tak pojď!

Výstup 19

Babička, předešlí.

Babička (*vyjde ze světničky, nesouc několik prutů černobýlu*).

Tu je Černobýl. Ah!

Hanička (*se k ní přitulí*).

Míchal (*vzdorně*). Jen pojď!

Mlynář

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.